

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 25 april 2018

Mål nr

Ö 4986-17

PARTER

Klagande

TA

Ombud: Advokat JM

Motpart

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. Sekreess

Ombud: Advokat CÖ

SAKEN

Ansökan i hovrätt om återställande av försutten tid

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2017-10-24 i mål Ö 8544-17

Dok.Id 146020

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post:
hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid
08:45–12:00
13:15–15:00

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

Högsta domstolen förordnar att beslutet den 7 december 2017, om inhibition av tingsrättens dom, inte längre ska gälla.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

TA har yrkat att hans ansökan om återställande av den försuttna tiden för att överklaga tingsrättens dom ska bifallas.

Riksåklagaren och målsäganden har bestritt ändring av hovrättens beslut.

Sveriges advokatsamfund har yttrat sig.

Högsta domstolen har den 7 december 2017 beslutat att någon åtgärd för verkställighet av tingsrättens dom tills vidare inte får vidtas.

SKÄL

Bakgrund

1. TA dömdes av tingsrätten för våldtäkt mot barn till fängelse i två år. Han förpliktades även att betala skadestånd till målsäganden. Tingsrättens dom fick överklagas senast den 27 september 2017. Den överklagades inte och fick laga kraft.
2. TA ansökte den 29 september 2017 hos hovrätten om återställande av den försuttna tiden för att överklaga tingsrättens dom. Han anförde bl.a. följande. En kort tid efter att domen meddelades gav han sin offentliga försvarare i uppdrag att överklaga domen. Försvararen trodde felaktigt att

överklagandetiden gick ut en dag senare än som var fallet, dvs. den 28 september. Misstaget berodde enbart på att försvararen hade en mycket stressad privat situation. TA hade inte anledning att räkna med att försvararen skulle underlåta att följa hans uppmaning att överklaga domen i rätt tid. Det förhållandet att tiden försuttits har således legat utanför hans kontroll. Han har dömts för ett allvarligt brott till ett långt fängelsestraff och förpliktats att betala ett högt skadestånd. Han har haft giltig ursäkt för att inte överklaga tingsrättens dom i rätt tid.

3. Hovrätten har avslagit ansökan.

Den rättsliga regleringen

4. Om någon har försuttit den tid som gäller för att överklaga en dom, får enligt 58 kap. 11 § rättegångsbalken tiden återställas, om han eller hon hade laga förfall.

5. Laga förfall föreligger då någon genom avbrott i den allmänna samfärdseln, sjukdom eller annan omständighet, som han eller hon inte bort förutse eller rätten annars finner utgöra giltig ursäkt, har hindrats att fullgöra vad som ålegat honom eller henne. Det är inte bara absoluta hinder som avses. Som laga förfall kan godtas varje omständighet som är av den beskaffenheten att det inte skäligen kan krävas att parten ska närvara eller i övrigt vara verksam i rättegången. Laga förfall för ombud gäller som laga förfall för parten om inte annat ombud kunnat ställas i tid. (Se 32 kap. 8 § rättegångsbalken och NJA II 1943 s. 420.)

Fel och försummelser av ombud

6. Av rättsfallet NJA 1952 s. 427 framgår att fel eller försummelser av parts ombud tillräknas parten, när ombudet har underlåtit att i rätt tid överklaga en tvistemålsdom. I rättsfallet NJA 1956 s. 31 gjorde Högsta domstolen samma bedömning av situationen när en offentlig försvarare av misstag under-

låt it att överklaga en dom i ett brottmål i tid. De tidigare ställningstagandena bekräftades i rättsfallet NJA 1989 s. 71. Motsvarande princip tillämpas på förvaltningsprocessrättens område (se RÅ 1994 not. 1 [plenum]).

Finns det anledning att överväga att ändra rättsgrundsatsen om att fel och försummelser av försvarare ska tillräknas den tilltalade?

7. Den huvudsakliga frågan i målet är om det finns anledning att överväga att ändra rättsgrundsatsen om att fel och försummelser av försvarare vid överklagande av en brottmålsdom ska tillräknas den tilltalade.

8. I 1989 års rättsfall gjorde Högsta domstolen bedömningen att det i fråga om vite, som är en straffliknande påföljd, ligger mindre nära till hands att låta en part svara för missförstånd som berott på någon annans försummelse och att motpartens trygghet i dessa fall inte står på spel på samma sätt som i återställandefallen. Vid bedömningen av om den enskilde har laga förfall ska således vägas in vad saken gäller. (Se NJA 1989 s. 71, jfr NJA 2017 s. 210 p. 7.)

9. Artikel 2 i Europakonventionens sjunde tilläggsprotokoll anger att var och en som har dömts för brottslig gärning ska ha en rätt till överklagande. Artikeln medför inte något förbud mot att ställa upp överklagandefrister. Det finns inget som tyder på att artikeln innebär att det föreligger hinder mot att låta en tilltalad få svara för fel och försummelser i förhållande till sådana frister också från sin försvarare. (Jfr Hans Danelius, *Mänskliga rättigheter i praxis*, En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, 5 uppl. 2015, s. 198 ff. och 639 ff.)

10. I såväl Danmark som Norge tillämpas beträffande brottmål en ordning som innebär att ett försenat överklagande från en tilltalad tillåts då orsaken till att fristen överskridits enbart är hänförlig till försvararens handlande (se t.ex. U 2011.191 H och Rt-2009-94, jfr Erik Werlauff, *At søge procesbevilling*,

Juristen, 2003, s. 301, och Hans Kristian Bjerke m.fl., Straffeprocessloven, Kommentarytgate, Bind II, 4 uppl. 2011, s. 1127).

11. Rättegångsbalkens bestämmelser om överklagande av en dom i brottmål öppnar inte för en sådan prövning i det ordinära förfarandet av om det funnits en giltig ursäkt för ett för sent överklagande. Ett för sent ingivet överklagande kan endast angripas genom det extraordinära rättsmedlet återställande av försutten tid. Motsvarande ordning gäller i Finland och där har misslag eller försummelse från parts ombud inte ansetts utgöra synnerliga skäl för att återställa en försutten tid för överklagande.

12. Reglerna om domens rättskraft fyller en viktig funktion. Flera rättsverkningar är knutna till rättskraften och till att avgörandet har fått laga kraft. Rättskraftsreglerna vilar på en orubblighetsprincip. Möjligheten till återställande av försutten tid utgör ett av de undantag som ska säkerställa att orubblighetsprincipen inte drivs alltför långt. Det är angeläget att undantaget inte tillämpas så att utvecklingen går i en riktning som gör att överklagandefristerna riskerar att förlora sin betydelse.

13. Rättspraxis är etablerad sedan mycket lång tid och har dessutom en motsvarighet på förvaltningsprocessrättens område. Det krävs därför starka skäl för att kunna frångå den rättsgrundsats som slogs fast genom 1956 års avgörande. Enligt Högsta domstolens mening har det inte framkommit tillräckligt starka skäl.

Bedömningen i detta fall

14. De omständigheter som har åberopats är inte sådana att TA:s offentlige försvarare, tillika ombud i brottmålet, kan anses ha haft laga förfall för sin underlåtenhet att överklaga tingsrättens dom i rätt tid. Den försuttna tiden för att överklaga domen kan därmed inte återställas med tillämpning av 32 kap.

8 § andra stycket rättegångsbalken (jfr t.ex. NJA 1952 s. 362, NJA 1973 s. 17 och NJA 2009 s. 796).

15. TA:s underlåtenhet att överklaga tingsrättens dom i tid har berott på att försvararen misstagit sig i fråga om överklagandetidens utgång. Mot bakgrund av att en tilltalad svarar för fel och försummelser av sin försvarare (se p. 13) har han därmed inte haft laga förfall för sin underlåtenhet att i tid överklaga tingsrättens dom. Överklagandet ska därför avslås.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund, Svante O. Johansson, Stefan Johansson och Malin Bonthron (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Christina Berg